

Alfabetets gentleman

I dag for 20 år siden døde forfatteren Dan Turell. Det har sendt digteren Søren Ulrik Thomsens tanker tilbage til gymnasiestudierne og drømmen om selv at blive digter. Lige siden har Søren Ulrik Thomsen været fascineret af Dan Turells både strømmende og strømeførende poesi.

ESSAY

SØREN ULRIK THOMSEN

Der er en digter, klar og dunkel
det er vor allesammens onkel!

Griffitt, på Café Dan Turells herretøjlet

Når man er ung, går tiden altid alt for langsomt, og det uanset om man tænker på alle de store ting, der engang skal ske i livet, eller man sidder ved skolebordet fredag eftermiddag og venter en evighed på, at det skal ringe ud til weekend.

Præcis hvornår det begynder at vende, så alt, der gik så ulideligt langsomt, synes at være gået helt ubegribeligt hurtigt, skal jeg ikke kunne sige, men da jeg forleden cyklede forbi Dan Turells gamle bolig på Alhambravej nr. 1, slog det mig med undren, at det allerede er tyve år siden, at digteren døde, og at jeg selv nu er lige nøjagtigt ti år ældre, end han blev.

Skruer jeg tiden tilbage til dengang, den gik langsomt, og jeg første gang stiftede bekendtskab med navnet Dan Turell, lander jeg på det kuldslåede år 1973, hvor min mor var syg på fjerde år og jeg boede til leje på et råkkoldt kvistværre i Højensgade, mens jeg kæmpede mig igennem i. g's pensum på Rysensteen Gymnasium,



der lå lige om hjørnet fra Halmortvet, hvor luderne sad på trappestene og sagde »Skå du mø op og ha' varmen, brommand?«

Det turde jeg nu ikke, til gengæld var det en lyst i stedet for lektier at sluge Turrell, fra hvis hånd der dette år flød hele otte udgivelser, hvoraf ikke mindst en Are nabog på størrelse med en fortovsfille gjorde indtryk - og ikke blot med sin fantastiske titel: 'Søkvens af Manjana den endeløse sang flimmrende igennem hudens pupiller'.

For jeg var fascineret af Turrells både strømmande og strømforende poesi, der i en celebretion af skriften selv som fænomener var printeret med sats, IBM-kugleholder eller fyldenep og løb uophørligt ned over siderne for at rive den ene bog efter den anden med sig i strømmen. Men ikke nok med det, for skriften gik også over sine bredder og strømmede så frit mellem liv og værk, at det ikke var til at se forskel, hvad der netop var pointen i den livsflovsafiske æstetik, han videreførte fra The Beat Generation.

Læs optog det mig, at Turrells tekster oftere var daterede, så grænsen mellem digt og dagbog forsvandt, for denne overskrift siges signalerede, at en digter ikke var en borger (eller en gymnasieelev med eftermiddagsjobs for den sags skyld), for hvem tiden måtte opdeles i kedeligt arbejde og uforglignende fritid, men en person, hvis erhverv det simpelthen var at være til og omsætte eksistensen til skrift: »19.6: Skyerne skifter form i nattens endeløse journal...«. »DDR 1.maj, 1971: et politisk problem er pr. definition uløseligt uden for sine egne termer...«. Intet var for småt til poesien, intet for stort til håndskriftens hav.

Jeg ville også være digter! Aldrig mere skulle tilværelsen bestå af et indenfør og et udenfor pensum.

For mig som for så mange andre blev optagetheden af bogerne og af deres fortællinger uadskillelige, og den tætte identifikation mellem manden og værket er na-

► BLÅ BOG

► DAN TURÉLL

Dansk forfatter - 1946-93.
Debuterede med digtsamlingen 'Vibrationer' i 1966 og i 1969 kom '40 ark' og '40 linjer'.

Som gennembrudsbog regnes endeløse sang flimmrende igennem hudens pupiller' (1973) og i 1975 fik erindringsromanen 'Vangede billeder'.

Sin første kriminalroman udsendte Turrell i 1981, og 'Mord i mørket' var den første af i alt 12 bind med en navnløs journalist som hovedperson. Det sidste bind i serien, 'Mord i San Francisco', udkom i 1990.

Allerede før udgivelsen af disse populære krimier var Dan Turéll kendt som 'Onkel Danny', der var hans signatur på de små causerendelige essays, han skrev i Politiken om sine ture i København. Dan Turéll efterlod sig ved sin død over 90 forskellige udgivelser.

Research: Politikkens Bibliotek

► BLÅ BOG

► SØREN ULRIK THOMSEN

Dansk forfatter.
Født 8. maj 1956 i Kalundborg. Har læst **litteraturvidenskab** på Københavns Universitet.

Medredaktør af litteraturtidsskriftet Den Blå Port 1985-91 og medlem af repræsentationsrådet for Statens Kunstfond 1997-2005 samt af Dansk Sprognavn fra 2009.

Debuterede med digtsamlingen 'City Slang' i 1981 og har siden udgivet flere digtsamlinger, bl.a. 'Ukendt under den samme måne' (1982), 'En Dans på gløser' (1996), 'Det værste og det bedste' (2002) og senest 'Rystet spejl' i 2011. Og i 2012 fotobogen 'København en amore' i samarbejde med Jørum Rohde.

Søren Ulrik Thomsen har vundet flere priser, heriblandt Otto Gelsted-prisen i 1985 og Aarestrup-Medalen i 1991. Blev tidligt Statens Kunstfonds livsvarige ydelse i 1995 og blev samme år medlem af Det Danske Akademi.

Research: Politikkens Bibliotek

fordi man får nye og udvikler sig i en anden retning.

For mig, der aldrig kendte manden personligt, men blot løb ind i ham et par tilfældige gange, er det stadig magisk at finde hans gestalt i gadebilledet, betragte de stemningsfulde fotografier fra arbejdsreiset på Alhambravej (hvor han residerede lidt mere frederiksberg-herskabeligt end vel egentlig foreneligt med det velplejede slumimage) og sidde med de originale D.T.-udgaver i hænderne - og da særligt med den, der bærer diktionen: »I den S.U.T. fra en anden«.

Og når jeg af og til synes, at mit forfattersliv er begyndt at minde lidt for meget om en kontormands med e-mails, skatte-regnskab og kalenderplanlægning og lidt for lidt om en frit flanerende bohème på vej hjem for at skrive i nattens endeløse journal, hængiver jeg mig som modgift nok engang til den romantiske fantasi om digteren, som Dan Turéll iscenesatte med ufejlbarlig stil.

Måske døde han lige lidt for tidligt til at opdage, at det København, han dyrkede, var under udvikling, og det er mærkeligt at tænke på, at et par årtier efter at han med sine sortlakerede negle og sølvstjerner på reverset slentrede som det opsigtsvækkende undtagelsesmenneske blandt alle de almindelige, grå hverdagsbeboere i Vesterbros »sollose sidegader«, er selvsamme kvarter overtaget af en hel generation af hipsters, der siden folkeskolen har haft Dan Turéll som pensum, og hvis bagage vel frem for alt er den undergrunds-kultur, han om nogen repræsenterede, og som nu ironisk nok er mere fælesje end den mainstreamkultur, den var alternativ til.

Eller også var han netop så forlibt i det gamle slumkvarter, fordi han for nogen anden formemede, at man meget snart skulle længere ud på landet for at møde en mand med en grøn Cecil i munden og meget des mere som jeg finder det ussel men», som han ikke uden sentimentalitet at formægte sine første kærligheder, bare

kunne skrive, og at ismejerierne, lejekaserne og de smuskede cateringaers tid var forbi. Under alle omstændigheder: Hvorville jeg dog gerne have foræret ham Jørum Rohdes og mine fotos fra en forsvindende by i 'København Con Amore'.

FØRSTE DEL AF Turélls forfatterkab er gemmensyret (-et ord, han ville have bifaldt) af en sammensplejsning af den bud-dhistiske kult omkring 'Intet med en alt-omfattende, kulsort kritik af samfundet, der med tidstypisk import af amerikansk slang optræder under navnet 'svineriet'. Inspireret af forbilledet William S. Bur-

roughs begrunder denne totale mistro til samfundet i en forestilling om, at undertrykkelsen og fremmedgørelsen først og fremmest formidles af sproget, der altså må anses for 'Intet mindre end en ondartet virus, som har invaderet selv bevidsthedens fjerne egne og må bekæmpes med det poetiske mod-sprogs antistof i særdeleshed og den »elektriske zenbuddhistiske poetiske politiske drøm« i almindelighed. Hvis jeg da ellers så nogenlunde har forstået denne prænt paranoide og i dag ikke helt indlysende tankegang.

Man kan ikke påstå, at de senere ungdomsoprørere befandt sig vel i 50'erne, hvis angivelige ledsommelighed og småborgelige konformisme de aldrig bliver trætte af at ømme sig over. Men på et tidspunkt sker en uæmelig omvendning i Turélls forfatterkab, for samtidig med at han stadig hyppigere optræder i de samme medier, der før stod i centrum for kritikken, begynder en forelsket brug af 50'er-klicheer at blomstre i hans tekster. I

SJÆLDENT MØDE. Søren Ulrik Thomsen mødte kun Dan Turéll (tv.) ansigt til ansigt få gange - en af dem var her i oktober 1988 hos fygehandlert Juhl Sørensen i Bredgade. Anledningen - årsagen til baggrundens liggende fotografi af Per Højholt - er, at Højholt den dag fik overrakt tidsskriftet Victor B. Andersens Hæderspris, Champangelegatet. Foto: Lars Gundersen

1989 kan han i erindringsstykket 'Udviklingsens vej' bruge to gamle reklame-logans til at beskrive udfaldet af et skolekæstere: »Alt lykkes i en gasovn, og alt ender med en Lilly-model. Vi blev gluffe.

Selv oplevede jeg ham improvisere 50'er-epikler ved en fest, som Erik A. Nielsen og Margrete Auken holdt til ære for Per Højholt, der fyldte 60. Parrets døtre (blandt dem vor nuværende miljøminister) solgte vin, og da de opdagede, at der kunne vankes drikkepenge, blev de, som aftenen skred frem, mere og mere entreprenante, hvad der irriterede gæsterne - undtagen Dan Turéll, som havde anerkendelsen klar, hver gang pigerne stod ved bordet: »Stik dem en hund. Det er byens bedste servitricer. Respekt for kunderne. Altid et smil på læberne, sagde han, så man kunne høre både anførselstegnene og en ægte begejstring for de bedagede fraser.

Cirka hvor i det kolossale forfatterkab vendingen indtræffer, kan vore lærde turreologer sikkert indkredse, men måske dukker et forvarsel op allerede i kæmpediget 'Op i roven' fra 'Manjana'. Digtet, der er trykt med (harm)dirrende håndskrift, udfører, som titlen antyder, en lang og blank afvisning af »pengene, svinen, systemet«, og især af disse repressive størrelers værste, mest manipulerende magtmiddel, nemlig sproget: »Op i roven



Men ikke så snart var Dan Turéll død, før jeg savnede hans vidunderlige stemme og alt det, kun han kunne

Alfabetets ...

med kronikkerne og artiklerne og diskussionerne og beslutningsprocesserne ... Op i røven med, om 'Mesterholdet sejrede suverænt' eller 'Mesterholdet overraskende tabte'. Men er samfundskritikken altså ikke uden humor, trækkes tæppet pludselig helt væk under digtets absurd radikale nihilisme, hvor selv »Jylland og Øerne« skal op i røven, med det selvironiske indskud, at »der er ubegrænset plads«. Med opremningen af forkastelige fænomener, fra Gitte Hænning til Københavns Universitet, er teksten blevet så latterligt sammenbidt, at den gør nar ad sig selv og åbner for, at hele den gammelkendte verden, som digtet ellers henviser til det sted, hvor solen aldrig skinner, snart bliver taget til nåde igen.

HANS FORHOLD TIL den verden, han voksede op i, udviklede sig fra fuldkommen forkastelse til en omfavnelser så kærlig, at kun det ironiske glimt i øjet forhindrede komplet kapitulation. Fra idealiseringen af selv så ekstreme outsiders som morderen Charlie Manson (»som den der har udført den totale revolution«) til indlevelse i det almindelige menneske i skikkelse af buschaufføren og den enlige mor, fra søgen efter sublim satori til troskab mod de daglige pligter, fra social udbrøderkonger og ensom storbycowboy a la seksuelt tvetydige Lou Reed til besyngelse af ægteskabet og afsender af åbne kærlighedsbreve til far og mor på Mosegårdsvej. Men i hans person forenedes begge sider i en ubesværet blanding af snærende oprører og fulden gentleman, der holder døren for gamle damer, og hele vejen igennem er forfatterskabet fuldt af forrygende formuleringer og uforligneligt fede fraseringer, for nu at skamride bogstavrimet lige så hæmningsløst, som forfatteren selv yndede.

For den socialistiske realisme med dens krav om opbyggelighed var første fases 'abstrakte negativisme', som det hed, naturligvis lige så uspiselig som anden fases forskning med hverdagen og lavkulturen var for den klassiske modernismes dannelsesideal og principielle utilpassethed.

Men karakteristisk for Dan Turèll som for hele hans generation var netop opgøret med opdelingen i fin kultur og foragtelig lavkultur. Pludselig var der ikke nødvendigvis kvalitetsforskelle på tegneserier og avantgarde jazz, hermetisk poesi og rock'n'roll, men når Turèll lige så gerne talte om Anders And som om Ezra Pound og regnede Chuck Berry for fuldt på højde med Thelonious Monk, var der for mig at se også tale om en rehabilitering af kulturen i den arbejderklasse, han var rundet af (og hylkede i 'Vangede billeder'), og hvorfra en vældig intelligensreserve i disse år indtog både uddannelsesinstitutionerne og kulturlivet for på én gang at til egne sig og udfordre kanon.

Ligesom for hans gode kollega Per Høholt var der en pointe i simultant at dyrke det højeste og det laveste, men til gengæld springe over den samtidige danske modernisme, som nærmest var blevet statsbærende og derfor oplagt at opponere imod.

Hvis jeg ikke husker meget forkert, besvarede Turèll engang spørgsmålet »Hvad er kultur?« med et pletsud fra hoften: »Kultur er, når Ole Wivel læser digte op på Louisiana, mens Erik Moseholms Kvintet spiller diskret i baggrunden«. Er ironien til at tage og føle på, antyder vennen Peder Bundgaard i sin rørende hengivne erindringsbog om 'Superdan' ikke desto mindre en ambivalens over for The Establishment, hvis manglende anerkendelse Turèll var skuffet over og derfor på en eller anden måde alligevel må have ønsket sig. »Jeg er rangeret ud for længe siden«, siger han til Erik Skyum-Nielsen i dennes 'Midsprogets proces' fra 1982 og fastslår så med vanlig nonchalance, at »jeg har det fint herude på sidesporet, her møder man en masse interessante mennesker«.

OG DØG MÅ LIVET i anerkendelsens udkant have været knap så spændende, for historien vil vide, at han på et tidspunkt designede det spektakulære skaldepandeimage med den bevidste hensigt at blive berømt og slå igennem på den helt store scene, hvad der lykkedes i en grad, så ethvert barn nu vidste, hvem Onkel Danny var.

Og her var det, at jeg i min ungdommeligt idealistiske tro på Poesien med stort P følte, at min gamle helt, der tidligere havde inkarneret den yderste opposition til det overfladiske og korrumpere medie-sprog, svigtede fælt ved pludselig at optræde i alle programmer og publikationer og da ikke mindst i dén, der hedder Se & Hør, i selskab med skodkendisere, han før ville have hudflettet hjerteløst. Kort sagt mistede Turèll *streetcred*, hvad der på det pinagtigste åbenbares på Saltlagrets scene en oktoberaften i 1983, hvor selveste Burroughs skulle læse op med support af den nye firserpunks kernetropper T.S. Høeg, Martin Hall og The Sods, mens Dan Turèll skulle introducere hovednavnet, hvad han var selvsikkert til, eftersom det her til lands var ham, der frem for nogen og som den allerførste bejestreret havde fortalt os andre om 'El Hombre invisible'.

At det denne dystre efterårsaften skulle vise sig at gå helt galt for Turèll, tilskrives almindeligvis mandens ustyrlige brandert og deraf følgende arrogance, hvad der sikkert ikke er forkert, men jeg, der stod nede i salen og mærkede stemningen blandt alle den nye nerveadels følsomme spidser, fornemmede også noget andet. Nemlig en længe opsparet fjendtlighed imod Dan Turèll, som på grund af sin lidt for alvorlige flirt med populærkulturen i vores selvgoede og fordomsfulde øjne havde fortabt ejerskabet til så ubesmittet en undergrundshelgen som William S. Burroughs. Karmaen var katastrofal, og det smertelige syn af den overmodige entertainer, der uden at ane uråd med ét får den sal imod sig, han plejer at holde i sin hule hånd, vil altid stå for mig som selve billedet på, hvor hurtigt én generations helt kan blive skurk for den næste.

Men ikke så snart var Dan Turèll død, før jeg savnede hans vidunderlige stemme og alt det, kun han kunne, og selvom jeg i dag beskæmmes, når jeg tænker på min ungdoms hellige forargelse over, at Turèll havde 'solgt ud', har jeg dog også - storsindet, som jeg er - tilgivet mig selv. For lige så vigtigt det er ikke at løfte drømmens faner så højt, at man mister jordforbindelsen, er det at fastholde det romantiske, men ikke derfor usande syn på poesien som et sprog, der kun når nye steder hen, for så vidt det formår at være noget afgørende andet end det, der i forvejen knevret på alle kanaler.

Da jeg med Turèlls død indså, at der aldrig mere ville komme en person som ham, blev alt »poppet og pappet lir« fra hans side i dobbelt forstand ligegyldigt, mens alt det store stod stærkt tilbage. Og jeg forsøger at bruge denne erfaring til i det hele taget at tugte min irritation over andre mennesker og værdsætte det, der er unikt ved hver enkelt. I 'Rystet spejl' udtrykkes tanken i digtet 'Jeg har sat mig her ved det bageste bord', som også er en diskret hilsen til Turèll, så sandt det ikke er tilfældigt, at scenen i digtet er

“
Hans forhold til den verden, han voksede op i, udviklede sig fra fuldkommen forkastelse til en omfavnelser

så kærlig, at kun det ironiske glimt i øjet forhindrede komplet kapitulation

sat på G. kongevej, hvor den gamle digterkonger jo færdedes lige fra de tidligste bøger.

Tænke sig, hvad man er gået glip af ved Dan Turèlls tidlige død: Jeg ville i

hvert fald rigtig gerne have læst hans alderdomsdigte, men måske har jeg alligevel gjort det, for allerede som 31-årig kan han skrive, at han er gået »i seng som en gammel mand med en whisky på natbordet«, så måske blev alt, som det skulle. I dén bog, der skulle blive sidste udskrift fra nattens endeløse journal, nemlig digtsamlingen 'Tja-a Cha-Cha' fra 1993, finder vi et af hans allersmukkeste digte, skrevet i visheden om meget snart at skulle dø: »Det er som det altid/ har været/ Alfabetet/ er mit bedste legetøj.// Jeg vil lege med det/ lige til det bliver for mørkt/ til at jeg kan se det«. Og ikke mindst dette digt må have inspireret Kenn André Stilling til hans flotte alfabetkulptur, der nu står på en plads i Vangede opkaldt efter hjemstavnsdigteren, uden hvem stedet vist havde været det nærmeste, man her i byen kommer Nowhere.

For en 17-årig anno 1973 hørte det med til Dan Turèlls tiltrækningskraft, at han på den ene side ikke var så fjern og svær at identificere sig med som for eksempel Klaus Rifbjerg (der var på alder med mine forældre), men på den anden side havde en helt anden aura end mine jævnaldrende, som mindede lidt for gennemskueligt om mig selv. Født i 1946 blev han nemlig en slags storebror med tanker og referencer, man udmærket kunne følge, men samtidig en voksen mand, der havde rejst i zennystikkens, syretrippenes og jazzens fremmede egne og oplevet et helt årti mere end én selv og derfor var forud både som forfatter og som dén, der havde læst hele den hippe kanon fra Blake til Kerouac, ejede alle pladerne i de originale Blue Note-covers og været de rigtige, røgfyldte steder, mens det hele skete. For alle generationer føler, at de er født for sent, lige indtil de synes, at hele verden begynder med dem.

Så på en måde vil han altid være ældre end jeg, men eftersom jeg »i den anden ende« altså har oplevet tyve år, han aldrig kom til at kende, og nu er ti år ældre, end han fik lov til at blive, må jeg, når jeg i dag cykler forbi Alhambravej nr. 1, gennemregne en ligning, der aldrig går op, og stille mig selv det umulige spørgsmål: Hvem er ældst?

kultur@pol.dk